

Ефекти розвитку Інноваційно-промислових кластерів в Україні

Дикань О.В., д.е.н., доцент УкрДУЗТ

Інноваційно-промисловий кластер має стати ефективним інструментом вирішення проблеми низького рівня конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств за рахунок формування єдиного дослідно-виробничого середовища для реалізації інноваційних проектів. Таке середовище є конструкцією інтелектуальних, виробничих та інноваційних зв'язків, що забезпечують перетворення наукових ідей у сучасні зразки інноваційної продукції і сприяють формуванню позитивного соціально-економічного ефекту. Відповідно результатом функціонування такого роду кластеру буде досягнення переваг інтеграції на основі прояву таких властивостей, як самовизначення, саморегуляція, самофінансування, саморозвиток у відповідності з законом емерджентних переваг, і як наслідок, посилення інтеграції суб'єктів кластеру.

Враховуючи визначені вище співвідношення цільових інтересів суб'єктів-учасників Інноваційно-промислового кластеру та його роль у процесах забезпечення конкурентоспроможності, ефекти функціонування даного кластеру матимуть внутрішній (у межах кластеру) і зовнішній (поза межами кластеру) прояв. При цьому внутрішні ефекти проявляються безпосередньо всередині самого кластеру і впливають на діяльність його основних учасників, а зовнішні впливають на економіку регіону та країни в цілому.

Відповідно до цього пропонуємо ефекти розвитку і функціонування Інноваційно-промислового кластеру поділити на два рівні: ефекти рівня кластеру та ефекти рівня регіону в цілому.

Так, ефекти рівня кластеру включають:

- ефект масштабу виробництва полягає в тому, що за рахунок спільного використання технологічних, матеріальних, кадрових та інших ресурсів учасники кластеру мають змогу економити ресурси і відповідно знижувати витрати на виробництво інноваційної продукції;
- ефект охоплення передбачає, що в межах кластерної структури створюються умови для використання учасниками кластеру одних і тих самих чинників виробництва, а отже, і створюється можливість для мінімізації транзакційних витрат;
- антитригерний ефект передбачає, що в межах кластеру створюється можливість для мінімізації витрат на освоєння нововведень за рахунок спільного фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт учасниками кластеру;
- ефект інвестиційних переваг і розподілу фінансових ризиків полягає в тому, що в межах кластеру створюється можливість для інвестування в інноваційні розробки в таких обсягах, у яких раніше кожен з учасників кластеру окремо здійснювати не мав змоги. Окрім того, це дозволяє не тільки максимально використовувати інвестиційний потенціал учасників кластеру, але й оптимально розподіляти всі інвестиційні та інноваційні ризики;
- ефект перетікання знань та інновацій полягає в тому, що за рахунок входження учасників в єдине дослідно-виробниче середовище кожен учасник кластеру має доступ до знань та наукових розробок і відповідно мають змогу використовувати їх у процесах власного розвитку тим самим сприяючи поширенню і генеруванню нових знань у межах кластера;
- ефект акселерації проявляється в тому, що за рахунок співпраці та тісної взаємодії в межах єдиного дослідно-виробничого середовища створюється можливість для прискорення темпів впровадження наукових розробок та ідей у конкретні інноваційні вироби;
- ефект синергії реалізується за рахунок тісної співпраці учасників кластеру, що створює можливість для підвищення ефективності функціонування кожного з них у результаті функціонування кожного учасника не як окремого елемента, а як цілого комплексу.

На рівні регіону ефекти формування і функціонування Інноваційно-промислового кластеру будуть реалізовані через досягнення:

- науково-технічного ефекту, що передбачатиме:

а) по-перше, приріст науково-технічних знань у регіоні, призначених для покращення його соціально-економічного становища;

б) по-друге, зростання питомої ваги інноваційної продукції в загальному обсязі промислового виробництва регіону, а отже, й активізації інноваційного підприємства в регіоні та зростання рівня валового регіонального продукту;

- соціально-економічного ефекту, що виражатиметься:

а) по-перше, у зниженні імпортозалежності і зростанні рівня насиченості ринку якісною продукцією вітчизняного виробництва;

б) по-друге, у створенні додаткової кількості робочих місць і відповідно поліпшенні якості життя населення регіону. Така можливість буде реалізована за рахунок того, що формування Інноваційно-промислового кластеру сприятиме активізації діяльності і відновленню їх виробничих потужностей, а отже, і вимагатиме залучення додаткової кількості працівників. Безумовно, це сприятиме і підвищенню рівня зайнятості населення регіону, покращенню умов праці, поліпшенню психологічного клімату в суспільстві, покращенню демографічної ситуації;

в) по-третє, поліпшенні екологічної ситуації в регіоні. Модернізація виробничої бази та інших учасників кластеру, безумовно, супроводжуватиметься впровадженням ресурсо- та енергозберігаючих технологій, що сприятиме зменшенню впливу промислового виробництва на довкілля і скороченню рівня витрат енергетичних ресурсів;

г) по-четверте, покращенні інвестиційного рейтингу регіону, що буде забезпечено за рахунок зростання масштабів промислового виробництва, що в першу чергу враховується інвесторами під час оцінки інвестиційної привабливості регіону;

д) по-п'яте, розвитку транспортної інфраструктури регіону, що сприятиме підвищенню рівня мобільності населення та пожвавленню економічної активності в регіоні;

е) по-шосте, розвитку кадрового та інтелектуального потенціалу регіону за рахунок підвищення професійної компетентності робочої сили, залучення молодих спеціалістів до процесів розвитку кластеру;

ж) по-сьоме, активізації підприємницької активності в регіоні та зростанні рівня валового регіонального продукту, що сприятиме збільшенню розміру бюджетних платежів, підвищенню фінансової незалежності регіону та рівня його конкурентоспроможності.